

Open Acces

CAP Casernes

Adreça per a correspondència:
Vanesa Robledo Pastor**Adreça electrònica:**
vrobledo.bcn.ics@gencat.cat

DE LA CREACIÓ AL COLIDERATGE DE L'ESCOLA DE SALUT PER A GENT GRAN. LA LLANÇADORA: UNA EXPERIÈNCIA COMUNITÀRIA

Vanesa Robledo Pastor, Josefa Rodríguez i Molinet, Cristina de Prado Lacueva, Montse Blasco Calvo, Ildefons Salcedo Carrasco, Judith Vázquez Vigón, Isabel Casanova Cobelo i Marta Marco Mediavilla

RESUM

La Llançadora: Escola de Salut per a Gent Gran és un projecte comunitari que neix al 2017, realitzant dues edicions anuals: primavera i tardor, amb cadència setmanal i una totalitat fins a dotze sessions de dues hores de duració. Les sessions aborden temes de salut i són conduïdes per professionals, entitats del barri o comerciants. La inscripció oscil·la entre 40-50 persones per edició.

El projecte ha estat liderat des dels inicis per l'Equip d'Atenció Primària (EAP) i es proposa evolucionar cap a un procés de construcció col·laboratiu.

Els objectius establerts són impulsar un procés col·laboratiu conformant un espai salutogènic i de referència per les persones grans de Sant Andreu.

Com a disseny es promou la creació d'un grup format per persones majors de 60 anys assistents a anteriors edicions de l'escola, altres provinents d'entitats i comerços que han conduït les sessions i amb professionals del centre de salut així com de representants de la taula de salut comunitària del barri.

Partint del diagnòstic de salut, les avaluacions d'anteriors edicions, l'enquesta de satisfacció i dels suggeriments de nous temes a tractar dels assistents, s'elaboren conjuntament propostes per millorar els continguts, les dinàmiques, la col·laboració en l'organització i el contingut de la cloenda.

Com a resultats es consolida un espai de col·lideratge, a partir de la quarta edició en les que participen els assistents en la organització de les sessions i cloenda.

DE LA CREACIÓN AL COLIDERAJE DE LA ESCUELA DE SALUD PARA GENTE MAYOR. LA LLANÇADORA: UNA EXPERIENCIA COMUNITARIA

La Llançadora: Escuela de Salud para Mayores es un proyecto comunitario que nace en 2017, realizándose dos ediciones anuales: primavera y otoño, con cadencia semanal y una totalidad de hasta doce sesiones de dos horas de duración. Las sesiones abordan temas de salud siendo conducidas por profesionales de servicios públicos, entidades del barrio o comerciantes. La inscripción oscila entre 40-50 personas por edición.

El proyecto ha sido liderado desde los inicios por el Equipo de Atención Primaria (EAP) y se propone evolucionar hacia un proceso de construcción colaborativo.

Los objetivos son: Impulsar un proceso colaborativo conformando un espacio salutogénico y de referencia para las personas mayores de Sant Andreu.

Como diseño se promueve la creación de un grupo formado por personas mayores de 60 años asistentes anteriores ediciones de la escuela, otros provenientes de entidades y comercios que han conducido las sesiones y con profesionales del centro de salud así como de representantes de la mesa de salud comunitaria del barrio.

Partiendo del diagnóstico de salud, las evaluaciones de anteriores ediciones, la encuesta de satisfacción y de las sugerencias de nuevos temas a tratar de los asistentes, se elaboran conjuntamente propuestas para mejorar los contenidos, las dinámicas, la colaboración en la organización y el contenido del acto de clausura.

Como resultados se consolida un espacio de coliderazgo a partir de la cuarta edición en las que participan los asistentes en la organización de las sesiones y clausura.

FROM START TO CO-LEADERSHIP OF THE HEALTH SCHOOL FOR THE ELDERLY. LA LLANÇADORA: A COMMUNITY EXPERIENCE

La Llançadora: Health School for the Elderly is a community project which started in 2017. Two meetings are yearly-organised in spring and autumn. Up to 12 two-hour sessions are held once a week. The sessions address health issues and are led by professionals, neighborhood entities or merchants. Registration rates ranges from 40 to 50 people per edition.

The project is led by the Primary Care Team (EAP) and it aims to evolve into a collaborative project following the McKnight perspective.

The objectives are to promote a collaborative process and the participation of other actors/entities of the community in the whole development of the school.

The project will consist of creating a group where previous editions' attendees, organisations and entities, health-care professionals and neighborhood community health representatives would be involved and engaged.

Based on the health diagnosis, the assessment of previous editions, the feedback survey and the suggestions of new topics made by attendees, proposals will be made jointly to improve the contents, the dynamics, the collaboration in the organization and the content of the closing event.

As a result of this, a new space of co-operation and joint-participation in the organisation leadership will be put in place.

INTRODUCCIÓ

En els darrers anys ha proliferat en les Gerències Territorials i els Equips d'Atenció Primària, l'interès en la Salut Comunitària com a part intrínseca de l'Atenció Primària de Salut¹ - reconeguda com a tal a la conferència d'Alma-Ata, en concordança amb l'Estratègia Nacional d'Atenció Primària i Salut Comunitària (ENAPISC). Però l'actual *furor comunitari* posa de manifest en la seva pràctica l'existència de desigualtats entre els barris² i els EAP.

Els Plans de desenvolupament comunitari³ a la ciutat de Barcelona daten del 1996, basant-se en una metodologia del treball transversal i en xarxa. Són finançats a parts iguals entre els Ajuntaments i la Generalitat de Catalunya. Malgrat la seva implementació ha estat progressiva, no arriba a la totalitat dels barris de Catalunya. En conseqüència, els barris que no en disposen, es situen en una posició de desigualtat.

El repte en molts equips esdevé iniciar accions que permetin promoure la salut, creant espais salutogènics⁴ amb

coherència, perspectiva teòrica i estratègia, apostant per pràctiques col·laboratives que integrin els actius en salut i la participació ciutadana.

Volem compartir en aquest article l'experiència viscuda en l'EAP Casernes del barri de Sant Andreu, a Barcelona ciutat, on sense disposar de cap pla comunitari, s'intenta progressar en les estratègies que milloren la salut de les persones mitjançant el treball en xarxa, la implicació veïnal i de les entitats; posant en pràctica accions comunitàries amb provada evidència i efectivitat⁵.

Inicis del CAP Casernes i l'atenció comunitària

El Centre d'Atenció Primària (CAP) Casernes s'inaugura el mes de juny del 2014, arran de la planificació del Servei Català de la Salut que reorganitza la divisió territorial del barri de Sant Andreu dotant-la de dos EAP: Sant Andreu i Casernes.

Des de l'inici s'aposta per la creació d'una comissió de treball multidisciplinari centrada en la línia estratègica de la Salut Comunitària basada en el model d'Atenció Primària Orientada a la Comunitat (APOC). Tots els components: dues infermeres, una de les quals n'és la referent, una treballadora social, una metgessa de família i tres administratius sanitaris, actuen en igualtat i participen en totes les fases del procés.

En un primer moment (2014-2016), l'EAP sota el lideratge de la comissió, promou uns grups focals que permeten una primera aproximació a les necessitats del barri i justifiquen l'organització de les primeres activitats comunitàries. S'inicien els primers contactes per conèixer entitats i serveis, es participa en els Consells de gent gran i de salut del barri, i es posa en marxa mitjançant el Programa Pacient expert un grup de cuidadors que progressa amb el temps a ser un grup autogestionat.

La Llançadora, sorgeix en la segona època de la comissió (des de 2016 fins a l'actualitat) posterior a l'avaluació de les múltiples activitats puntuals proposades des del mateix centre, on no complíem els resultats esperats com un nombre d'assistents mínim o dubtes envers l'efectivitat, ens dirigeix cap a la reconducció del procediment.

Després d'una prospecció en experiències de Salut Comunitària que s'estaven realitzant a la nostra ciutat, converses amb professionals de l'Agència de Salut Pública (ASPB), lectures de documentació rellevant, introduint la visió de promoció de la salut basada en actius⁶ i utilitzant el model salutogènic⁴ observant les fortaleses i les capacitats de la comunitat per generar salut⁷; l'evidència ens duia a fugir de la realització d'activitats puntuals i ens conduïa cap a la generació d'un procés comunitari que tindria com a població diana la gent gran, resultant prioritzats els grups focals als que abans fèiem referència.

Així neix al 2017 *La Llançadora*, un projecte comunitari que té la intenció d'arrelar-se a Sant Andreu, un barri de tradició tèxtil on la Fabra i Coats és punt clau de la seva història. Atenint-nos a aquesta singularitat, el nom de la Llançadora esdevé per tractar-se d'una eina tèxtil, essent la primera gran innovació de la primera Revolució Industrial en millorar l'efectivitat dels telers, impregnant el projecte de la història de Sant Andreu.

L'Escola de Salut per a Gent Gran La Llançadora

En base a l'exposat anteriorment, es decideix treballar el projecte de l'escola, adreçant-lo a la població més gran de 60 anys de l'àrea d'influència del CAP, amb una xarxa social reduïda, en risc d'aïllament social, o estat de vulnerabilitat i/o sentiment de solitud i seguint els paràmetres d'autonomia, solidaritat i felicitat de la Declaració d'Alma-Ata⁸; també inspirats en el concepte de salut del Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana⁹.

Els objectius que es pretenen assolir són:

- Crear un espai de promoció de la salut al barri de Sant Andreu que promogui la optimització de la salut, la qualitat de vida, l'autonomia, la solidaritat i la felicitat de la gent gran.
- Impulsar un espai salutogènic⁴, segur, inclusiu i promotor d'actius en salut.
- Cercar actius en el territori que contribueixin en la posada en marxa de *La Llançadora*.
- Impulsar el treball conjunt amb la implicació institucional.
- Aconseguir que *La Llançadora* sigui un espai de cocreació i de referència per a les persones grans de Sant Andreu.

MATERIAL I MÈTODES

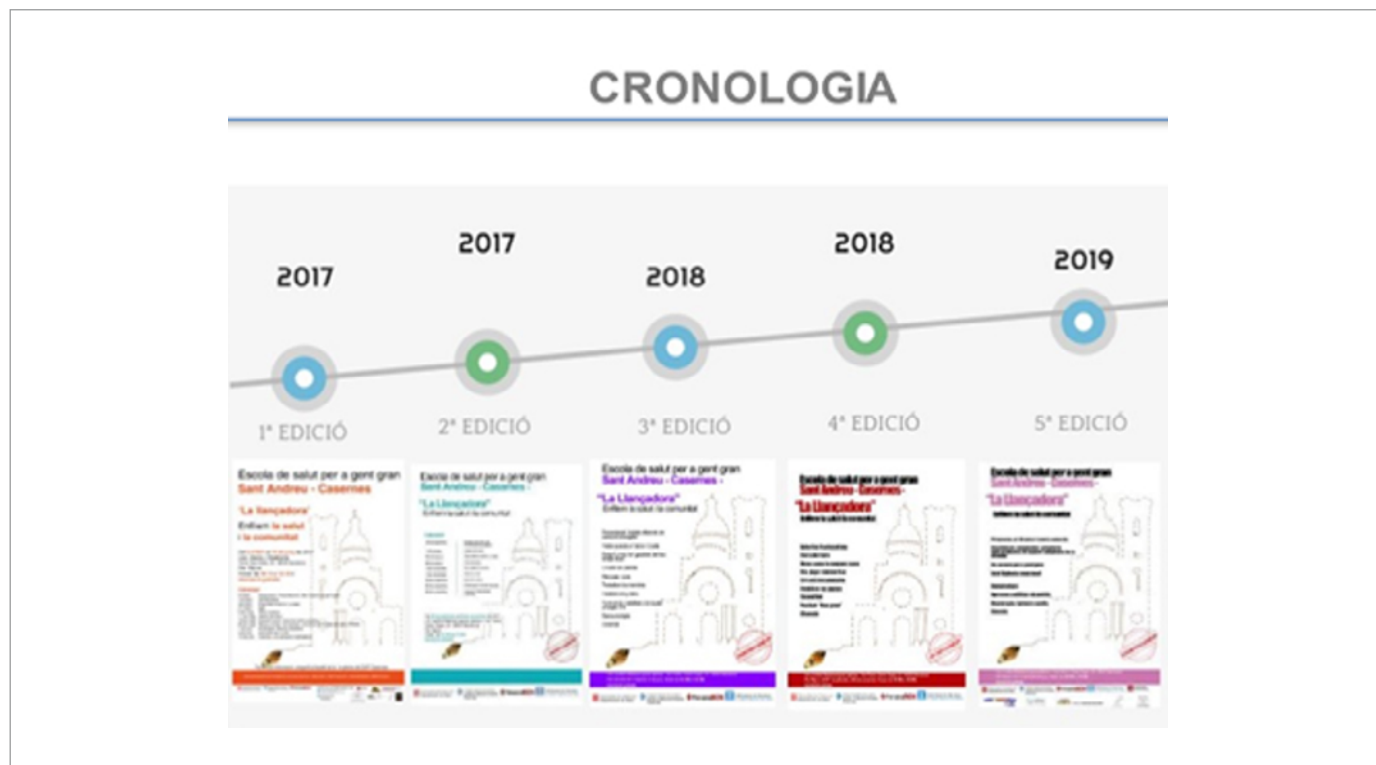
Per desenvolupar el projecte comunitari es realitza:

- *Recollida d'informació*^{10,11,12,13}: cerca bibliogràfica, consulta de les Xarxes d'activitats comunitàries del PACAP (pacap.net) i AUPA (salutpublica.gencat.cat), cerca d'experiències a Catalunya d'altres Escoles de Salut, i reunions institucionals (Ajuntament de districte de Sant Andreu i Agència de Salut Pública de Barcelona).
- *Anàlisi de la informació* per part de la comissió de Salut Comunitària, proposta de continguts en base a la prioritització realitzada en grups focals del 2015 i a l'estratègia de promoció de la salut.
- *Determinació del format*: Per raons d'evidència i efectivitat es proposa realitzar un format compost per diverses sessions (entre 9 i 12 en funció del calendari), essent requerida la participació i el compromís d'assistència dels inscrits a l'edició completa.

- *Periodicitat*: Es realitzen dues edicions anuals coincidint amb les estacions de la primavera i la tardor. Les sessions, de dues hores de durada, compreses entre les 10:15 i 12:15h, s'han dut a terme a diferents espais del barri.
- *Proposta de continguts* de les sessions i cerca d'actius en funció dels temes prioritzats -en un primer moment- per la comissió de salut comunitària de l'EAP.
- *Coordinació dels espais i la participació dels actius*, els líders de les respectives sessions i la programació de l'activitat.
- *Realització de tríptics i pòsters* fent difusió en el propi centre de salut^{14,15}, serveis i entitats.
- *Organització de les inscripcions i seguiment de l'assistència* en el taulell d'informació al ciutadà del CAP mitjançant registres i trucades telefòniques.
- *Determinació i preparació dels sistemes d'avaluació*¹⁰: Seguint les indicacions de l'ASPB es realitza un qüestionari d'avaluació pre-post intervenció compost per: dades sociodemogràfiques, suport social i escala de percepció de salut. A la finalització de cada sessió s'avalua la satisfacció mitjançant un gràfic analògic.
- *Cerca de finançament*: participació de l'Ajuntament del districte en l'acte de cloenda subvencionant un esmorzar. Hores de professionals cobertes per les institucions i serveis de pertinença (sense pressupost específic), hores de docents d'entitats (voluntàries), hores d'estudiants pregrau (contemplats en programes de pràctiques). Materials d'oficina facilitats per l'EAP sense pressupost específic i altres materials per activitats festives a cost de membres de la pròpia comissió. Espais amb dotacions de material per vídeo i àudio cedits per la Biblioteca de Sant Andreu Ignasi Iglesias-Can Fabra, l'Ateneu la Harmonia o el CAP Casernes.
- *Organització de la festa de cloenda*.
- *Elaboració de materials audiovisuals (amb signatura de consentiment de drets d'imatge)*.
- *Difusió de la informació a xarxes socials* (blog del CAP Casernes, Twitter).
- *Retorn a l'Equip d'Atenció Primària* dels resultats de l'avaluació.
- *Creació d'un grup de treball per a l'organització de futures edicions de l'escola amb participació ciutadana i dels actius, serveis i entitats que han col·laborat en la seva realització, fent possible el treball en xarxa i la cocreació de l'escola*.

Resulta fonamental per la realització del projecte el rol de les 7 persones que integren la comissió de Salut Comunitària ja que asseguren el treball inicial, el supervisen i fan possible

Figura 1. Edicions de la Llançadora.

tot el procés, des del seu disseny, programació, posada en marxa, desenvolupament i avaluació posterior.

En el transcurs de les sessions tots els membres de la comissió són presents el primer i darrer dia de l'Escola. En les intermèdies els membres es tornen de manera que sempre hi és present alguna persona de l'organització, junt amb la que lidera cada sessió, per donar continuïtat al grup, organitzar els espais, controlar l'assistència, solucionar els possibles problemes, dinamitzar, afavorir la vinculació entre els assistents entre si i amb els organitzadors, realitzar fotografies i vídeos, així com l'enquesta de satisfacció.

La participació de la comunitat en el contingut de l'escola ha estat progressiva¹⁶:

- La primera edició es programa en funció dels resultats dels grups focals i del criteri de la comissió de salut comunitària.
- La segona edició incorpora el criteri de les persones participants en l'edició anterior i les seves propostes, així com les dels serveis i actius participants.
- La tercera edició incorpora a més l'establiment d'una reunió d'un grup de treball on són presents tots els implicats en l'Escola (ciutadania, entitats i serveis, ajuntament de districte) i es convida a la participació en la organització.

- A partir de la quarta edició es consolida el grup de treball, es determinen nous continguts cada cop més ajustats a les necessitats i interessos, com també es possibiliten noves col·laboracions en tot el procés de desenvolupament de *La Llançadora*.
- L'elecció del tema de les sessions ha estat en una primera fase determinada per la comissió de salut comunitària incorporant progressivament l'opinió dels participants i les entitats en el disseny de l'escola, arribant finalment a aconseguir un espai de cocreació.

RESULTATS

Des dels inicis fins el 2019, s'han realitzat 5 edicions de La Llançadora (Figura 1).

La inscripció al projecte s'ha mantingut estable: al voltant de 63 persones en totes les edicions exceptuant la segona amb 47.

Cadascuna de les edicions s'ha conformat entre nou i dotze sessions, amb una mitjana d'assistència de 30 a 39 participants.

Les absències a cada sessió han estat justificades per part dels participants al·legant motius com: malaltia, visites mèdiques, viatges o cura dels nets.

Figura 2. Edicions de l'Escola de Salut i nombre i percentatge d'assistents.

Figura 3. Nombre de sessions i continguts de la Llançadora.

Nº SESSIONS I CONTINGUTS DE "LA LLANÇADORA"

2017	2017	2018	2018	2019
1. Bon tracte a la gent gran	1. Alimentació saludable	1. Hàbits eficients de consum energètic	1. Enfortim l'autoestima	1. Primavera, al·lèrgies i remeis naturals
2. Dansateràpia	2. Gestió del dolor	2. Visita guiada a Fabra i Coats	2. Dansateràpia	2. Envel·liment, autonomia i adaptació de l'habitatge
3. Seguretat al carrer i a casa	3. Seguretat al carrer i a casa	3. Calça't, mou-te i gaudeix del teu temps lliure	3. Mens sana in corpore sano	3. Els Serveis Socials per a Gent Gran
4. Ioga	4. Dansateràpia	4. Envel·lir en parella	4. Riu, juga i memoritza	4. Intel·ligència emocional
5. Taller musical	5. Sexualitat per a tots	5. Pèrdues i dol	5. Circuit biosaludable	5. Dansateràpia
6. Gestió del dolor	6. Activem-nos!	6. Treballar amb la memòria	6. Pastilles les justes	6. Aprenem a utilitzar els mòbils
7. Esquena sana	7. Esquena sana	7. Pastilles les justes	7. Sexualitat	7. Risoteràpia
8. Riscos a la llar, farmaciola i prevenció onada de calor	8. Fitoteràpia, remeis casolans	8. Viure amb malalties cròniques	8. Festival "Dau Gran"	8. Primers auxilis
9. Fitoteràpia, remeis casolans	9. Cloenda	9. Dansateràpia	9. Cloenda	9. Cloenda
10. Sexualitat per a tots		10. Cloenda		

En vermell: Sessió oberta a la Setmana de la Gent Gran del Projecte d'Atenció Comunitària RADARS
En blau: activitat intergeneracional amb alumnes de l'Institut Dr Puigvert

Figura 4. Activitats organitzades.

2017	2017	2018	2018	2019
Ballarines sense fronteres	Ballarines sense fronteres	Punt d'assessorament energètic. Ajuntament de Barcelona	CSMA Sant Andreu	La botiga ecològica
Mossos d'esquadra	Mossos d'esquadra	Amics de la Fabra i Coats	Ballarines sense fronteres	Qvitec
Ioga Omnium	Taller de músics	Ballarines sense fronteres	Centre de dia Casa Bloc	Serveis socials de Sant Andreu - Ajuntament de Barcelona
Taller de músics	Centre de dia Casa Bloc	Pastilles les justes . org	Pastilles les justes.org	Ballarines sense fronteres
Servei de rehabilitació (ICS)	Servei de rehabilitació (ICS)	Centre de dia Casa Bloc	Atenció a la salut Sexual i Reproductiva (ASSIR - ICS)	Centre de dia Casa Bloc
La botiga ecològica	Atenció a la salut Sexual i Reproductiva (ASSIR - ICS)	EAP Casernes	Festival Dau	Institut Doctor Puigvert
Atenció a la salut Sexual i Reproductiva (ASSIR - ICS)	La botiga ecològica			Compartiendo risas
EAP Casernes	Taller de músics			
	EAP Casernes			
Disseny i elecció de continguts per part de la comissió de salut comunitària de l'EAP casernes	Disseny i elecció de continguts : comissió de salut comunitària + participants primera edició	Impuls grup de treball Colideratge Cocreació	Continuïtat grup de treball Colideratge Cocreació	Consolidació grup de treball Colideratge Cocreació

10

Les temàtiques han tractat sobre coneixements de salut (gestió del dolor, esquena sana, riscos a la llar, farmaciola i prevenció onada de calor, fitoteràpia, sexualitat, alimentació saludable, pastilles les justes, viure amb malalties cròniques...) sobre *habilitats d'autocura* (activem-nos, ioga, dansateràpia, enfortim l'autoestima, mens sana in corpore sano, intel·ligència emocional, envellir en parella, pèrdues i dols, treballar la memòria., risoteràpia..), sobre el *coneixement de la comunitat, el lleure i els recursos* cercant la interacció entre els diversos agents (seguretat al carrer i a casa, taller musical, hàbits eficients de consum energètic, visita guiada a la Fabra i Coats, Riu juga i memoritza...), impulsant un espai salutogènic⁴, inclusiu i promotor d'actius en salut.

Al llarg de l'Escola de salut han participat serveis públics del barri (Mossos d'esquadra, servei de rehabilitació del CAP Sant Andreu, ASSIR, Centre de dia Casa Bloc, CAP Casernes, Punt d'assessorament energètic de l'Ajuntament de Barcelona, CSMA, Serveis Socials, Institut Puigvert), entitats socials (ballarines sense fronteres, Amics de la Fabra i Coats) i serveis i comerços privats (Taller de Músics, La botiga ecològica, Qvitec).

D'aquesta manera s'han creat aliances recurrent a la cerca d'actius del territori impulsant el treball conjunt.

La Llançadora al llarg de totes les seves edicions s'ha vinculat a programes i celebracions del barri, com són el programa RADARS, on realitzem una activitat conjunta (Setmana de la Gent Gran), també amb la celebració del Festival Dau dedicat al joc, on es va promoure un espai col·laboratiu dedicat als beneficis del joc en gent gran (Dau Gran).

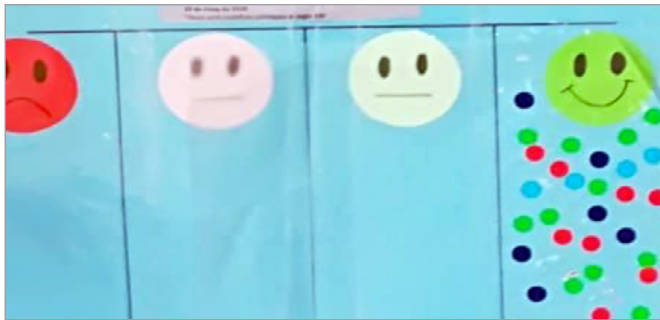
Es fomenten activitats inter-generacionals, com en el cas d'*Aprendre a utilitzar els mòbils* que es va realitzar en col·laboració amb els estudiants d'un institut de secundària.

L'escola sempre finalitza en la seva darrera sessió amb un acte festiu de cloenda.

L'elecció de la temàtica de les sessions ha estat en una primera fase determinada per la comissió de salut comunitària incorporant progressivament la opinió dels participants i les entitats en el disseny de l'escola, arribant finalment a assolir un espai de cocreació.

A la figura 2 pot observar-se també l'evolució del procés participatiu de les entitats i les persones participants, observant-se com al 2017 el disseny i l'elecció de continguts recau exclusivament en la comissió de salut comunitària per anar incorporant en la segona edició participants de la primera, l'impuls del colideratge al 2018 i la consolidació del colideratge i la

Figura 5. Exemple.

cocreació al 2019 convertint-se en un espai de referència per a les persones grans de Sant Andreu.

A cadascuna de les sessions, s'ha avaluat el grau de satisfacció dels participants mitjançant un gràfic visual on es representen quatre estats d'ànims. En totes s'ha pogut observar un grau de satisfacció molt elevat, exceptuant només una; la de dol (Figura 3). Amb el recull d'avaluacions es constata l'elevat grau de satisfacció tant com l'expressió de sentir-se més feliços per part dels assistents.

El projecte ha estat avaluat des del seu inici. Per fer-ho, vam seguir les indicacions de l'Agència de Salut Pública de Barcelona realitzant qüestionaris pre i post intervenció que contemplaven variables demogràfiques, socials, de percepció de salut, etc.

Quant a la salut autopercebuda, tot i que s'observa una diferència entre l'estat pre i post intervenció, aquesta no és estadísticament significativa probablement per un tema de mida mostral.

En el marc de la pròpia trajectòria del projecte comunitari, s'aconsegueix que La Llançadora sigui un espai de referència pel barri, consolidat amb les cinc edicions, longitudinalment estable, promovent l'optimització de la salut de la gent gran, augmentant les relacions interpersonals i de solidaritat promovent l'ajuda mútua.

DISCUSSIÓ

La Llançadora incorpora el model salutogènic⁴ i treballa amb els actius del barri per generar salut, promovent també el treball en xarxa. Pensem que aquesta potencialitat podria ser útil per a la detecció de necessitats de la població. D'altra banda, Sant Andreu és un barri ric en iniciatives veïnals, com la Xarxa de suport mutu, o el Banc del Temps, i les organitzades per col·lectius antisistema (La cinètica, l'Hort de la Julieta...). Tots ells són també actius amb què caldria realitzar una aproximació, incrementant la interacció i el treball conjunt.

La successiva incorporació de serveis i entitats engrandeix el projecte i el dota de nous continguts alhora que enforteix la

col·laboració i el treball en xarxa en temes que més enllà de l'escola de salut afecta a altres projectes comunitaris: incrementant el coneixement del barri, els seus serveis o entitats i enfortint el capital social de les persones¹⁷.

Les diferents sessions s'han ubicat en diferents indrets del barri (Biblioteca, Ateneu, centre cívic) segons la disponibilitat d'espais, objectivant que resulta més facilitador mantenir un espai únic per evitar confusions i pèrdua d'assistents.

Considerem que mantenir les sessions de l'escola allunyades del centre de salut pot ser una bona opció per fomentar i donar a conèixer els espais comunitaris així com donar una visió integral del concepte de salut.

En aquest sentit, creiem que en properes edicions podria ser d'utilitat la creació d'un grup de WhatsApp entre els assistents i l'organització per fer recordatoris de manera àgil.

Quant a les entitats i els establiments, han mantingut un ferm compromís participatiu i alguns s'han implicat de manera molt notable en l'organització de les edicions.

El propi procés participatiu mostra com les temàtiques de les sessions evolucionen quan són els professionals els qui determinen envers quan són els participants i les entitats les que hi col·laboren. Hi podria haver certa discrepància entre el que els professionals consideren que és prioritari per a la ciutadania (adquirir coneixements i habilitats d'autocura, promoure espais reflexius, evitar la soledat) i el que la població desitja (trobar espais lúdics de relació i activitat física i mental).

Progressivament les dinàmiques de les sessions han estat més allunyades dels formats tradicionals per donar lloc a sessions molt més participatives afavorint la interrelació i a petició dels participants s'han elaborat materials divulgatius, lectures o treballs com mandales per seguir l'activitat en els domicilis respectius entre sessions. Arran de l'entrega d'aquestes activitats, algunes persones han palès llur inclusió en les seves rutines. Els seus treballs es van exposar també el dia de la cloenda.

L'avaluació de caràcter més qualitatiu i la reflexió contínua ens ha permès correccions i accions de millora respecte a les anteriors.

En aquests moments estem en procés d'avaluació del conjunt de les edicions realitzades. No obstant això, aquest aspecte genera noves limitacions: disponibilitat a l'equip de persones amb formació i temps per realitzar tasques de recerca.

Tenint en compte aquestes circumstàncies hem considerat també que aquest tipus d'intervenció té prou evidència científica sobre la seva efectivitat, i això ens ha dut a simplificar l'avaluació de les posteriors edicions reduint-la a la valoració de la satisfacció després de cada sessió.

Referent a la difusió dels resultats, aquests han estat divulgats a la Memòria anual d'activitats del centre, s'ha col·laborat a un estudi de l'Agència de Salut Pública de Barcelona que avalua diferents escoles de salut de la ciutat, s'ha participat en congressos, jornades com el PACAP Saragossa 2016 o la Jornada Xarxa AUPA 2017. En la XIV Jornada Xarxa AUPA del 2019 el projecte comunitari ha estat reconegut amb el III Premi Albert Ramos.

També s'han realitzat sessions informatives al propi equip del CAP Casernes, al Consell de Salut del barri, al Consell de la Gent Gran de Sant Andreu, al Grup Motor de Salut Comunitària i el blog del CAP Casernes.

Els resultats mostrats a aquest article arriben fins al 2019 degut a l'inici de la pandèmia de COVID-19 impeding el progrés del projecte. Ja en el 2021 vam considerar necessari reprendre l'activitat adoptant totes les mesures de prevenció possibles (espais a l'aire lliure, distància de seguretat, mesures higièniques). De manera que enguany hem realitzat un casal d'estiu durant el mes de juny i aquest desembre ha finalitzat la setena edició de l'Escola.

CONCLUSIONS

En el marc de la pròpia trajectòria del projecte comunitari, s'aconsegueix que La Llançadora sigui un espai de referència pel barri, consolidat amb les cinc edicions, longitudinalment estable, promovent l'optimització de la salut de la gent gran, augmentant les relacions interpersonals i de solidaritat promovent l'ajut mutu.

La Llançadora ens ha ensenyat i permès una aproximació més acurada a la població, amb una visió global de les necessitats de la gent gran, mantenir-nos actius i compromesos alhora de fer realitat sessions amb les temàtiques proposades teixint noves aliances amb els actius del territori.

La gratitud, el reconeixement i les paraules d'emoció dels participants de La Llançadora són el millor dels premis que ens encoratja per seguir donant corda a aquest projecte comunitari.

Desitgem que aquesta experiència pugui resultar d'interès per altres equips que vulguin iniciar-se en l'àmbit de la Salut Comunitària.

"Tot està per fer i tot és possible"

Martí Miquel i Pol

BIBLIOGRAFIA

1. Pasarín MI, Forcada C, De Peray JL, et al. Salud comunitaria: una integració de las competencias de atención primaria y de salud pública. Informe SESPAS 2010. Gac Sanit. 2010;24:23-7.
2. García-Altés A, Ruiz-Muñoz D, Colls C, Mias M, Martín Bassols N. Socioeconomic inequalities in health and the use of healthcare services in Catalonia: analysis of the individual data of 7.5 million residents. J Epidemiol Community Health. 2018;72:871-9.
3. Ajuntament de Barcelona, Acció comunitària (inter-net). 2019 Disponible en: https://ajuntament.barcelona.cat/acciocomunitaria/ca/accio_comunitaria_als_barris.
4. Lindström B, Eriksson M. Guía del autoestopista salutogénico: camino salutogénico hacia la promoción de la salud. Girona: Documenta Universitaria, Universitat de Girona, Càtedra de Promoció de la Salut, 2011.
5. Páez González G. Análisis del impacto de la calidad de vida de los participantes de las escuelas de salud para personas mayores. Repositorio documental Gredos. Universidad de Salamanca, 2019
6. Cofiño R, Aviñó D, Belén C, Botello B, Cubillo J, Morgan A. Promoción de la salud basada en activos: ¿cómo trabajar con esta perspectiva en intervenciones locales? Informe SESPAS. Gac Sanitar. 2016;30:93-8.
7. Kretzmann JP, McKnight J. Building communities from the inside out Evanston, IL: Center for Urban Affairs and Policy Research, Neighborhood. Innovations Network. 1993:2-10.
8. De Vos P, Malaise G, De Ceukelaire W, Pérez DP, Lefèvre PL, van der Stuyft P. Participación y empoderamiento en la atención primaria en salud: desde Alma Ata hasta la era de la globalización. Med Social. 2009; 4:127-34.
9. Gol J. Concepto de salud del X Congreso de Médicos y Biólogos de Lengua Catalana, 1976.
10. Agencia de Salud Pública de Barcelona (Internet). Barcelona Salut als barris. Com desenvolupar l'estratègia de salut comunitària.(internet) 2017. Disponible en: https://www.aspb.cat/wpcontent/uploads/2017/11/Barcelona_Salut_als_Barris_Com_desenvolupar_estrategia_salut_comunitaria_2017.pdf.
11. Agència de salut pública de Barcelona. Escola de salut per a persones grans. Protocol (internet). 2019. Disponible en: https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2019/03/ASPB-Escola-Salut-Persones-Grans_2019.pdf.
12. March S, Ramos M, Soler M, Ruiz-Jiménez JL, Miller F, Domínguez J. Revisión documental de experiencias de actividad comunitaria en atención primaria de salud. Aten Primaria. 2011;43:289-96.
13. Martín-Zurro A, Jodar Solá G. Atención familiar y salud comunitaria: conceptos y materiales para docentes y estudiantes. Elsevier: Barcelona; 2018.
14. Wood E, Ohlsen S, Fenton SJ, Connell J, Weich S. Social prescribing for people with complex needs: a realist evaluation. BMC Fam Pract. 2021;22:53.
15. Capella Gonzalez J, Braddick F, Schwartz Fields H, Segura Garcia L, Colom Farran J. Los retos de la prescripción social en Atención Primaria de Catalunya: la percepción de los profesionales. Comunidad. 2016;18:7.

16. Robledo Pastor V, Rodríguez i Molinet J, De Prado LaCueva, C. Impulso y evolución de un programa de salud comunitaria en un equipo de atención primaria de nueva creación. FMC. 2019;26:413-6.
17. Rodríguez i Molinet J. II Capital social, capital comunitario y capital familiar en situaciones de crisis. Manual para la atención psicosocial y espiritual a personas con enfermedades avanzadas Intervención social. 2016;II:5-46.

Com citar l'article: Robledo Pastor V, Rodríguez i Molinet J, De Prado Lacueva C, Vázquez Vigón J, Blasco Calvo M, Salcedo Carrasco I, Casanova Cobello I, Marco Mediavilla M. De la creació al colideratge de l'escola de salut gran la llançadora: una experiència comunitària. But At Prim Cat 2021;39:26.